

HUMANISTISCHE POËZIE I

„Het leven begint steeds opnieuw”

Voordracht: Vasalis: Onweer in het Moeras

ONWEER IN HET MOERAS

Naast het vlakke gladde meer
blauw en roze als een maansteen
staat het rechte bos van riet
elke halm een groene speer,
elke speer staat slank alleen
met een dun vernis van licht.
Licht en schaduw bewegen niet.

In de hemel hangen zware
violet gekleurde wolken,
Niets verraad de gele schare
vogels, die het riet bevolken.

Dan splijt met een verblindend licht
de hemel open en slaat dicht
met een donderende slag —
Als in een donkre smederij
spatten uit het rieten bos
vonkenregen vogels los
een zwerm van duizend vurige vlerken
stuift geel omhoog in 't sombere zwerf en
een ziedend hoog gezang breekt vrij.

Mijn hart werd plotseling wit en heet
't was of ik zelf werd omgesmeed.
Ik heb het angstig ondergaan
ik kwam er sterk en nieuw vandaan.

Het dagelijks leven lijkt gelijkmatig, eentonig, saai. Het is steeds hetzelfde. Hoe vreselijk. Hoe houden wij het uit. Zo denken wij soms onder de indruk van het alledaagse. Maar dan vergeten wij iets. We miskennen een deel van onszelf. Ons leven ziet er effen en kleurloos uit. Maar ieder kent zijn ogenblikken van levensvernieuwing. Het gevoel van weer een begin te kunnen maken, een nieuwe start. Meestal hebben we dat gevoel, als er eerst iets vastgelopen is. We hadden het gevoel, dat het allemaal verkeerd ging. We leefden verkeerd, we deden niets goed. Het was niet in orde met onszelf, en onze medemensen. Alles wat we deden liep averecht. De stemming in ons en voor ons was bedorven. We maakten ruzie, ook met onszelf. We hadden het gevoel of een onheil naderde, een catastrofe op komst was, een krisis. Zo was het ook. De uitbarsting liet ten slotte niet lang meer op zich wachten. De storm ontlade zich: in onszelf tegen onszelf of naar buiten toe, tegen anderen. Het scheen of alles verloren was. Maar zie, de toestand klaarde juist op, veel doods en stars viel van ons af. We voelden ons meer en meer opgefrist, nieuw, gesterkt. We konden lachen met onze sombere, angstige stemming van

daarvoor. Wat een onzin. Het leven biedt genoeg mogelijkheden. De dingen gaan ons goed af. Er valt met onszelf en met de anderen best wat te beginnen. Hoe dikwijls gaat het zo binnen in ons. Misschien merken anderen er weinig of niets van. Ze beseffen niet wat een storm, wat een onweer er in ons heeft gewoed. Wij Hollanders laten ook niet zo veel merken. In het zuiden van Europa trekken zulke onweren minder onopvallend voorbij. Wij denken daarom ook te gauw, dat het leven eentonig is. Terwijl we het denken barsten misschien vlakbij ons heel wat onweren los.

Het is blijkbaar onvermijdelijk, dat levensvernieuwing wordt voorafgegaan door een crisis, een benauwende periode. Dat is een levenswet. Geen groei zonder druk, geen nieuw leven zonder pijn, geen nieuw uitzicht zonder duisternis. De dichteres Vasalis heeft deze ervaring, die alle mensen hebben, op haar eigen manier verbeeldt: de angstige roerloze spanning van het vlakke moeras, de dreigende zwaarte van de hangende wolken. Dan bliksemstraalt en donderslag, gevolgd door de uiteenspattende gele vogels, die hooggierend de sombere lucht inschieten. De dichteres ontgaat het lichamelijk: een grote angst, een innerlijke omwenteling. Dan de zuivering van het onweer: een gevoel van nieuwe kracht. Het leven begint voor haar opnieuw.

Voordracht: Nijhoff: Aan een Graf

AAN EEN GRAF

Vliegen en vlinders, kinderen en bijen,
al wat als stipjes vonkt door de natuur,
warm, blij en snel, moedertje, schoot van vuur,
daar hield je van, en zie, die bleven bij je.

Want als ik hier de diepe stilte intuïtief,
stijgt het zo glinsterend op, dat ik moet schreien,
en duizend lachjes, liedjes, mijmerijen,
tintelen uit het gras naar het azuur.

'k Sta aan je graf als jij eens aan mijn wieg,
Moeder, vrees niet dat ik bij dit verzonken
handjevol as mij om het vuur bedrieg.

Ik ween, als jij toen, om de vrije vonken,
de bij, het kind, de vlinder en de vlieg,
die in het licht van puur geluk verblonken.

Het gedicht begint met lichte, levende dingetjes als vonkjes vuur, vliegende lichte puntjes leven. Het lijkt of de dichter ons brengt in een bloemenwei, waar het zomers zoemt en geurt en heerlijk warm is. En vooral licht en kleurig, een klein paradijsje, enkel behagelijkheid, blijheid, licht spel van beweging, kleur en geluid in harmonie. Dat kleine, zuivere vuurwerk van leven doet de dichter schreien. Waarom? Hij staat bij het graf van zijn moeder en denkt eraan, hoezeer zij bij haar leven al wat leefde liefhad, al die vuurvonkjes. Hij moet er ook aan denken, dat hij nu, daar in die zomerse blijheid van leven, aan haar graf staat. Zo stond zij eens op een zomerse dag aan zijn wieg. En om die wieg waren de bij en de vlinder en de vlieg. Het zoemde en lachte en vonkte van leven in en om de wieg. De moeder kreeg er tranen van in haar ogen, een vol geluk was haar deel, een aards paradijs.

De dichter spreekt zijn dode moeder, die zo levend in zijn geest is, toe. En wat hij zegt, is belangrijk. Wees niet bang, moeder, zegt hij, dat voor mij jouw dood het altijd weer nieuwe leven overschaduwt. Vrees niet dat ik het leven gering zal achten, omdat de dood bestaat. De dood, dat grote vuur, heeft jou tot een handjevol as verteerd. Maar daarmee bedriegt hij mij niet. Hij speelt het niet klaar bij te brengen tot de erkenning van zijn volstrekte almacht. Alles om mij heen hier bij jouw graf en alle herinnering in mij, spreekt van leven, leven, dat over de dood triomfeert; aards leven, dat goed is en onvergankelijk.

Dit besef van de dichter, staande aan het graf van zijn moeder, leeft diep en overtuigd in vele mensen van deze tijd. De dood brengt niet tot ontkenning, tot minachting van het leven. Wie over de dood denkt en spreekt doet als de levende. Hijzelf is een bewijs van de macht van het leven over de dood. De dichter voelde dat sterk, staande aan het graf van wie hem het leven had gegeven: nieuw vuur voortbracht, een nieuw vonkje. En zo gaat het, oneindig, het leven heeft geen einde, in ontelbare vonken schittert het boven de graven der gestorvenen.

De hemel is leeg,
de oneindigheid bloedt,
in het nachtelijk gewelf
niets dan sintels en roet;

en de transen gescheurd
van den brandenden schreeuw
en de sneeuw weer besmeurd
met het bloed dezer eeuw.

alle duister en gloed
van 't beroofd firmament
wordt een brandend ferment
in het menselijk bloed.

Zie, de aarde is rood,
van den tragischen wijn;
't paradijs een woestijn,
maar het schepsel wordt groot.

De dichter *Vasalis* bracht in haar gedicht *Onweer* in het *Moeras* een persoonlijke levensvernieuwing in beeld. Het gedicht *Aan een Graf van Nijhoff* sprak van de onvergankelijkheid van het leven, waarvan de dood alleen maar dieper besef kon geven. *Marsman*, in de verzen, die U het laatst hebt gehoord, betreft de idee van de triomf des levens op de mensheid.

Hij deed dat in de sombere tijd waarin de tweede wereldoorlog begon. Nu niet bepaald een tijd om te dichten over hoopvol perspectief voor de mens. Was die *Marsman* dan een van die onverbeterlijke wereldvreemde idealisten? Zijn gedicht laat ons wel anders horen. Veel moois kan hij van de maatschappij en van zijn eigen tijd niet zeggen. Er is geen hemel die uitzicht biedt. Het heelal is één bloedende wond en waar het bloed niet is, zijn er verbrande resten van leven. Wat nog leeft stijgt als één ontzettende noodkreet de ruimte in zonder antwoord te krijgen. Alle zuiverheid is besmeurd. Duistere gloed brandt in het bloed van de mensen, vernietigend, verwoestend, leven schennend. De liefelijke streken der aarde zijn barre woestijnen geworden.

En als hij dat heeft gezegd, laat de dichter er plotseling, onredelijk, volkomen ongemotiveerd op volgen: maar het schepsel wordt groot. Dat zijn bovendien de laatste woorden van het gedicht. Hoe is dat mogelijk? Staat er geen drukfout? Is er geen grote vergissing in het spel? Nee. De vergissing, de fout is niet groter dan die, welke in elk geloof wordt gemaakt. Wie in iets gelooft, doet dat. *Marsman* is er in dit gedicht onomstotelijk van overtuigd, dat de mens naar zijn aanleg tot grootheid is voorbestemd. Daar doet voor hem geen wereldoorlog iets aan toe of af. De dichter gelooft hier in de mens. En wij stemmen met hem in, ook al, omdat er reeds genoeg van de mogelijkheid tot ontplooiing gebleken is, om niet volkomen onredelijk te geloven. Ons geloof in de mens druist niet in tegen ervaringen van mens zijn. De dichter plaatst het schepsel hier in de meest sombere omstandigheden. Maar hij moet innerlijk erkennen, dat met al die somberheid niet het laatste woord is gezegd. Zijn laatste versregel luidt: Maar het schepsel wordt groot. Dat wil zeggen: het menselijk leven blijft groeien naar zijn bestemming, dat is: naar de praktijk van waarachtige menselijkheid.

Dr. J. C. BRANDT CORSTIUS.

VERRASSEDE ONTMOETING

Binnenkort verschijnt de 2e druk van deze brochure. Bestellingen worden nu reeds genoteerd door het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

HET WOORD VAN DE WEEK

juli 1958

VERSCHIJNT WEKELIJKS

11e jaargang nr. 27

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer ~~H.~~ TH. WINTER
Mevrouw ROOSEVELT 143''
Mevrouw AMSTERDAM - 2-10

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Lezingen voor de radio

- 13 juli 9.45 uur V.A.R.A. „De achtergrond van ons werk”, Prof. dr. G. Stuiveling.
20 juli 9.45 uur V.A.R.A. „Vernieuwing”, Dr. Arnold Saalborn.
27 juli 9.45 uur V.A.R.A. „Aktualiteit van het verleden”, Dr. W. Kraak.
3 aug. 9.45 uur V.A.R.A. „O, vrij te zijn!”, Dr. J. C. Brandt Corstius, met medewerking van Aafje Top, voordracht.
10 aug. 9.45 uur V.A.R.A. „Vogels van diverse pluimage”, Dr. D. H. Prins.

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— p. j., buitenland f 4,60 p. j., losse nummers f 0,25.